

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

SEHEMU YA A: UFAHAMU

Soma taarifa ifuatayo kisha ujibu maswali yanayofuatia.

Sagamba aliikodolea macho saa ya ukutani. Saa kumi na moja kasoro dakika tano. Hapo alianza kuyarudisha mapazia ya dirisha la ofisi. Alipanga ya kazi na kuanza kutoka. Mara rununu ikatoa mlio. Kisha ikazima. Aliitazama majalada na kuona aliyiempigia. Alitabasamu na kuirudisha rununu mfukoni.

Zilizala ilikuwa baa maarufu sana mjini. Sagamba na wenzake waliitwa ‘wanachama wa kudumu’ kwa uzoefu wao wa kwenda hapo. Mara simu lilia tena. Sagamba aliichukua na kuitazama kwa muda. Alisonya kwa hasira kabla kuisogeza sikioni. “Halo! Tafadhali rudi nyumbani mapema, mtoto hasikii vizuri,” sauti hiyo ilisema. Alikuwa mkewe. Sagamba aliizima simu kabisa huku akisema, “Sitaki kusumbuliwa. Yaani mtoto anakuwa mgonjwa mwisho wa mwezi ambapo nimepata donge langu nono?” Sagamba alikuwa amepata mkopo wa laki mbili kutoka kwa chama cha akiba na mikopo kwao kazini. Mifukoni alifutika vitita vya noti za elfu elfu. Ndani ya baa alizingrwa mithili ya nyuki wanapozuru ua lenye mbelewele.

Huko nyumbani mkewe alijaribu kumpigia simu mumewe asimpate. Simu ilikuwa imezimwa. Mtoto alizidiwa maradhi na kuwa hoi. Mama hakusubiri, kwani uchungu wa mwana aujuaye mzazi. Alimfunga mbeleko mwanawe na kupiga milundi hadi kwa jirani. Jirani alipomwona mtoto amekodoa macho na punmzi kumpapa alijua maji yamezidi unga. Aliwasha gari lake mara moja na kifululiza hadi hospitali ya mkoa mjini. Mwana alipokelewa upesi upesi na kuanza kupewa matibabu. Ilikuwa mnamo saa saba usiku jirani alipoomba kurudi nyumbani.

Kule Zilizala mambo yalimwendea sanjae Sagamba. Alilewa akalewalewa. Pombe ilimkolea na kusaha kuwa ‘utamwa wa kidonda umemuua nzi.’ Alipoletewa bili ya kulipa vinywaji, alitumbukiza mikono mfukoni kutoa pesa. Apate nini! Hela zilikuwa zimefagiliwa zote! Alipiga ukwenzi kama mwehu. Macho yaliingia kiwi na akabaki kuchanganyikiwa. Mara alimshika mashati bwana mmoja kifefe aliyeketi karibu naye na kumwambia amrudishie pesa zake. Yule bwana hakuwa na nafasi ya kukaribisha matusi yoyote. Vurumai ikaanza kupikika. Joto likakolea na kuiva hadi vita vikazuka. Sagamba alipigwa akapigika na kutupwa nje ya baa. “Hajalipa hela ya vinywaji!” Wahudumu walilalamika. Ulevi uliomjaa kichwani haukuruhusu miguu yake kuchana mbuga. Alianguka katikati ya barabara ya lami, nusura gari dogo limgonge. Alikuwa amechubuka usoni na magotini. Leo pombe imemweza Sagamba. Kwa kweli, ‘maji huu mwoegeleaji hodari’. Yule mwenye gari alipiga breki ghafla. Mara gari la polisi waliokuwa zamu likafika.

“Nitajitolea kumbeba tumpelekek hospitali, alisema Yule mwenye gari ndogo, bila kutambua kuwa ni jirani yake”. Polisi waliliaandama gari lhilo la msmaria mwema hadi hospitalini.

Huko hospitali, mama mtoto alipoona mwanawe amepata lepe la usingizi, naye alijinyoosha kwenye kitanda kilichokuwa hakina mgonjwa karibu na cha mwanawe. Ghafla alishtuka alipoamshwa na mwuuguzi, “Tafadhali tunakuomba utupishe, tunataka kumlaza mgonjwa mwingine hapa”. Mama alijizoaoza kitandani kumpisha mgonjwa. Hakujishughulisha na mgonjwa huyo. Alisimama na kutafuta mahali pengine pa kuzipanga mbavu zake.

Usiku ulipita haraka. Majogoo yalisikika kwa mbali. Sagamba alipata fahamu. Alipofungua macho alijikuta yumo hospitalini. Bado akiwa na chelewa, alijipapasa na kuipata rununu yake mfukoni mwa koti. Aliwasha na kusoma arafa: **BASI UJUE SHAZI AMELAZWA HOSPITALI YA MKOA WADI YA WATOTO KITANDA 8. MKEO.**

Arafa hiyo ilitosha kumtia kiwewe. Alihisi maumivi mwilini, kupoteza pesa zake na sasa, mwana hospitalini. Kwa kweli “hakuna msiba usio na mwenziwe”. Sagamba alitembea dede kwa maumivu hadi wadi ya watoto.

Mama aliyekuwa bado hajaamka aligutushwa na sauti aliyoitambua kwa mbali “Shazi mwanangu, kwani umelazwa hapa hospitalini?” Mama alikiendea hima kitanda alicholazwa mwanawe. Alimkuta mumewe aliyekuwa amefungwa bendeji kichwani na kitata mkonono. Mama, baba na mwana walitazamana. Mara jirani aliyerauka kumletea Shazi staftahi alifika. Naye aliduwaa na kuduwazika. Baada ya juma, bili ya hospitali ililetwa; ya mtoto elfu kumi na ya Sagamba elfu tano. Sagamba alikumbuka mawaidha ya mkewe ya kumtaka aache ulevi. Kwa kweli, “akuambiaye usikombe mboga ataka ushibe”.

MASWALI:

1. Sagamba alikuwa mtu wa tabia gani? (alama 2)
2. Eleza masaibu yaliyompata Sagamba. (alama 2)
3. Ni mambo gani yanayoonyesha kuwa Sagamba hakujali familia yake? (alama 3)

4. Eleza matumizi ya lugha yafuatayo: (alama 3)
- (a) alisonya –
 - (b) kupiga milundi –
 - (c) Maji yamezidi unga –

SEHEMU YA B: MATUMIZI YA LUGHA: (ALAMA 30)

- (a) Andika sifa za kutambulisha sauti zifuatazo: (alama 2)
- /d/
 - /th/
- (b) Taja vigezo vyovyote vitatu vya kuainisha konsonanti za Kiswahili. (alama 3)
- (c) Tofautisha kati ya Kiimbo na Shadda (alama 2)
- (d) Eleza maana ya kiambishi. (alama 2)
- (f) Ainisha maneno katika utungo huu (alama 3)
- Kucheza kule kumenichokesha
- (g) Tofautisha kati ya kivumishi na kiwakilishi. (alama 1)
- (h) Ainisha (alama 3)
- Aliyemlimisha
- (i) Nomino hizi zimo katika ngeli gani? (alama 4)
- (i) Uovu –
 - (ii) Msemu –
 - (iii) Njia –
 - (iv) Uso –

- (j) Eleza matumizi ya mshazari (alama 3)
- (k) Eleza maana mbili za neno “panga” (alama 2)
- (m) Onyesha hali na wakati katika sentensi hii
Nimempata alipoketi (alama 2)
- (n) Andika sentensi hii katika hali ya mazoea.
Wakulima wanalima mashamba yao. (alama 2)
- (o) Eleza dhana ya kirai. (alama 1)
- (p) Toa maana ya msemu huu.
Kufanya kimasomaso (alama 1)
- (q) Andika sentensi kwa wingi.
Ulimi utakutia matatani (alama 1)

SEHEMU YA C: FASIHI SIMULIZI (ALAMA 10)

- (a) Eleza maana ya fasihi. (alama 1)
- (b) Taja sifa zozote tatu za mtambaji. (alama 3)
- (i)
- (ii)
- (iii)

(c) Fafanua tofauti kati ya fasihi simulizi na fasihi andishi.

(alama 6)